

Tanıtım

Tema: Orta Çağ Medeniyetleri

Konu: Orta Çağ'daki Siyasi ve Askerî Gelişmeler

Temanın Amacı: Orta Çağ'daki başlıca devletlerin siyasi ve askerî gelişmelerini karşılaştırabilme

Anahtar Kavramlar: Jiedushi Sistemi, Şahaşan, Tagma ve Thema sistemleri, İkili Teşkilat, Ayuk, Medine Sözleşmesi

Köprü Kurma

"(...) Devlet meclislerinde devlet yönetimi ile ilgili önemli konular görüşülür ve karara bağlanırdı. Meclise kağanlar başkanlık eder, kağanın katılmadığı toplantıda hanedana mensup olmayan üyelerden biri başkanlık yapardı. Meclise başkanlık eden kişi başbakan konumunda bulunmaktaydı. Göktürklerde yasama kurulu niteliğindeki meclise "Toy", meclis üyeline "Toygun" denilmiştir. Göktürk devlet teşkilatında; devlet başkanlığı, yasama kurulu/devlet meclisi ve hükümet kararlaştırılmıştır. Birinci Göktürk devleti kağanlarından Taspar Kağanın ölümünden sonra yerine yeğenlerden İşbara'nın "İl Küllig Şad Baga İşbara Kağan" unvanıyla kağan olması devlet meclisi kararıyla gerçekleşmiştir. Yine 795 yılında yerine veliaht bırakmadan ölen Uygur Kağanının yerine kimin geçeceği devlet meclisi tarafından kararlaştırılmış ve "Ay Tengride Ülüğ Bulmuş Alp Ulug Bilge" yeni kağan olarak seçilmiştir.

Oğuz Yabgu devletinde devlet meclisine "Kengeş/Keneşme" de denilmiştir. Kağanlar döneminde önemli devlet kararları devlet meclisi yani kurultay toplanarak alınmıştır. Yasama organı olan devlet meclisinde alınan kararlar Töre/Yasa olarak kabul edilir, devlet yönetiminde Töre/Yasa Kağandan önce gelir, Kağanı da bağlardı. Göktürklerde meclisin her zaman toplanmasının zorluğu sebebiyle gerektiğinde yasama görevi yapmak ve alınan kararları uygulamak üzere "ayukı" adı verilen 9 bakandan oluşan bir hükümet oluşmuştur. Hükümetin başında hanedandan olmayan bir bakan veya meclis üyesi bulunur ki bu kişi başbakan statüsündeki "vezir"dir.

Metinde verilen bilgilerden hareketle Türk devletlerinin yönetim tarzı ile günümüz yönetim tarzları arasında ne tür benzerlikler kurulabilir? Düşüncelerinizi yazınız.

Eski Türk devletlerinde güçlü bir merkezi otorite söz konusuydu. Günümüzde de merkezi yönetim ön plandadır. Tarih boyunca Türklere adalet kavramı önemliydi. Günümüzde de hukukun üstünlüğü ve adalet, Türk yönetim anlayışının temel unsurudur. Eski Türk devletleri, bağımsızlığa önem vermiş bu amaçla güçlü askerî bir sistem oluşturarak başarılarla güç kazanmıştı. Günümüzde de bu unsurlar ön planda tutulmakta, askerî güce önem verilmektedir.

Orta Çağ'daki Siyasi ve Askerî Gelişmeler

Orta Çağ'daki Başlıca Devletlerin Yönetim Ve Ordu Yapıları

Çin İmparatorluğu

- Orta Çağ Çin'i, dünyanın en güçlü ve gelişmiş imparatorluklarından biri olarak kabul edilir.
- Güçlü bir yönetim yapısı, karmaşık bir bürokrasi ve disiplinli bir ordusu vardı.
- Çin'in yönetim özellikleri, zaman içinde farklı hanedanlar ve imparatorluklar tarafından belirlenmiştir.
- Çin'de ilk siyasi birlik MÖ 221 yılında kurulmuştur.
- 220 yılında siyasi birlik tekrar bozulmuştur.
- 580 yılında iktidarı ele geçiren Sui Hanedanlığı Çin'i yeniden birleştirmeyi başarmıştır.
- 618 - 907 yılları arasında Çin'e hâkim olan Tang Hanedanlığı Dönemi'nde imparatorluk en parlak dönemini yaşamıştır.

Tang Hanedanlığı Döneminde En Geniş Sınırlar

- Tang Hanedanlığı İmparator Çunzong Dönemi'nde Türkler ve Müslüman Araplarla Türkistan hâkimiyeti için mücadele yaşanmıştır.
- 751 yılında Abbasilere karşı Talas Savaşı'nı kaybeden Çin İmparatorluğu'nun Türkistan'daki nüfuzu sona ermiştir.

Bir Adım İleri

Karekodu okutarak Talas Savaşı belgeselini izleyebilirsiniz.

- 755 yılında ülkede başlayan isyanlar ile Tang Hanedanlığı zayıflamaya başlamıştır.
- 906 yılında Tang Hanedanlığı sona ermiş ve Çin'de siyasi birlik yeniden bozulmuştur.
- Orta Çağ'da Çin'de yönetim genellikle merkeziyetçi bir yapıya sahipti.
- İmparatorluk, merkezi hükûmet tarafından yönetilirken, yerel yönetimler genellikle merkezi otoritenin gözetimi altında çalışırdı.
- "Duhu Zhidu Sistemi" sınır bölgelerde kurulan valilik yönetim sistemi anlamına gelmektedir.
- Orta Çağ Çin'de yönetim anlayışı, Konfüçyüsçü ideallere dayanıyordu.

- Bu idealler, adil yönetim, erdemli liderlik ve sosyal düzen üzerine kuruluydu.
- İmparatorlar, Konfüçyüsçü öğretileri benimseyerek yönetimlerini meşrulaştırmaya çalışırdı.
- Hükümdar "Gök'ün oğlu" sıfatını taşımasından dolayı da mu-kaddes bir şahıs olarak tanınmaktadır.
- Hükümdarlık babadan oğula geçmekteydi
- Baş kadının büyük oğlu veliaht sayılmakta idi.
- Halk biri Şe'ler (asiller), diğeri Nong'lar (köylüler) olmak üzere iki sınıfa ayrılmıştır.
- Sosyal sınıflarda kölelikte görülmektedir.
- Orta Çağ Çin ordusu içinde farklı askerî sınıflar bulunurdu.
- Tang Hanedanlığının ilk dönemlerinde Jiedushi Sistemi uygulanmıştır.
- Sistem, sınırlardaki bölgelerin parçalara bölünmesi ve her bir parçanın başına askerî valiler atanarak idareleri altında görev yapacak paralı askerlerden oluşan profesyonel ordular kurulmasını içermektedir.
- Fubing Sistemi'de (profesyonel askerlik) 550'li yıllarda uygulamaya alınmıştır.
- Bu sisteme göre toplu halde ve zorla askere alınmış kişiler değil, köklü asker ailelerinden seçilmiş ya da zorunlu hizmet olarak asker sağlamakla yükümlü bölgelerden seçilen kişiler görev yapmaktadır.
- Ordunun temel gücünü oluşturan, yay ve ok, kılıç gibi silahları kullanan piyadeler vardı.
- Atlı askerlerden oluşan süvariler, hızlı hareket kabiliyetine sahipti.
- İmparatorluğu denizden savunan ve ticareti koruyan gemilerden oluşan donanma vardı.

Sasani İmparatorluğu (226 - 651)

- Sasani İmparatorluğu ya da Sasani Hanedanı, 226 - 651 arasında süren Pers hanedanlığı için kullanılan isimdir.
- İran'da Part egemenliğine son veren ve "şâhânşâh" (şehinşah) unvanını alan Erdeşir tarafından kurulmuştur.
- Sâsânî İmparatorluğu en güçlü dönemini II.Şâpûr zamanında yaşamıştır.
- I. Hüsrev (531 - 579) Sâsânî hükümdarlarının en meşhurlarındandır.
- I. Hüsrev önemli askerî ve idarî reformlar yapmıştır.
- İpek Yolu üzerinde hâkimiyet kurmak için Gök Türk ve Ak Hun devletleri ile mücadele ettiler.

- Ak Hun Devleti'ne karşı Gök Türk hükümdarı İstemi yabgu, Sâsânîlerle anlaşarak ittifak kurmuştur.
- Bu ittifak sonucunda Ak Hun Devleti yıkılmıştır.(Buhara Muharebesi - 557)
- Sâsânîler, Pers İmparatorluğu'nun sınırlarına ulaşmak istemiştir.
- Bu amaçla uzun süre Roma (Doğu Roma) Devleti ile mücadele ettiler.
- Sâsânîler, 626'da Anadolu'yu aşip İstanbul'un karşısında Khalkedon'a (Kadıköy) kadar ilerlediler.
- Herakleios'un 627 yılı sonunda Ninevâ'da (Ninova) Sâsânîler'in ana ordusunu kesin bir yenilgiye uğratmasıyla asırlardır devam eden Bizans - Sâsânî mücadelesi Bizans'ın üstünlüğüyle sonuçlanmış oldu.
- İslâm orduları Kâdisiye (636) ve Nihâvend (642) savaşlarında Sâsânîler'i yenilgiye uğrattılar.
- 651 yılında Sasaniler yıkıldı.
- Sâsânî toplumunda hiyerarşinin başı "Şahaşah"tı.
- Kendisinde "fer" adı verilen ilâhî bir gücün bulunduğu ve bu gücün Part hânedanından Sâsânî hânedanına geçtiğine inanılırdı.
- Kararların görüşülerek alındığı bir danışma kurulu bulunmaktaydı. (Divan)
- Ülke birkaç eyaletten oluşuyordu ve bu eyaletlere "Satrap" adı verilmekteydi.
- Askerler sınıfına "büzürgân" (büyükler) denilirdi.
- Sasani ordusu, bozkır Türk ordularında olduğu gibi onlu sisteme göre düzenlenmişti.
- Ordu, süvari birlikleri ve yaya birlikleri olmak üzere iki esas unsura dayanıyordu.
- Süvari birlikleri de kendi içinde iki kısma ayrılmaktaydı. Birincisi tamamen zırhlı ve mızraklı olup, saray ileri gelenlerinden oluşan ağır süvari birlikleriydi.
- İkincisi ise toprak sahibi yerel beyler yani azadan ve dihkanların askerlerinden oluşan hafif, okçu süvari birlikleriydi.
- Tarih boyunca birçok orduda olduğu gibi, Sasani ordusunda da çeşitli etnik gruplardan birlikler vardı.
- Sasani ordusunda fillerle takviye edilmiş birliklerin yanında, bağlı eyalet ve ülkelerden çok sayıda ücretli asker bulunuyordu.
- Sasani ordusunun önemli bir bölümünü savaşlarda ele geçirilen esirler oluşturmaktaydı.

Etkinlik 1

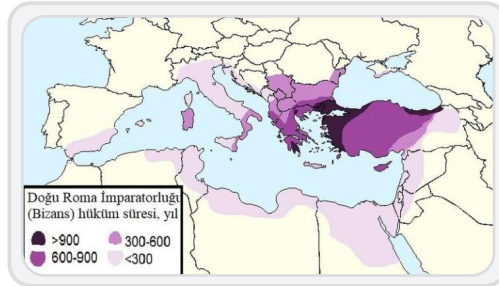

Ak Hunlara karşı savaşan Sasani generali Sukhra'yı gösteren Şehnâme çizimi (484)

Yukarıdaki görselden yola çıkarak Sasanilerin kullandığı savaş teçhizatlarını yazınız.

Kılıç, ok, yay, mızrak, gürz, kalkan, zırh, miğfer

Doğu Roma İmparatorluğu

- Bizans şehrini yeniden kuran ve burasını Roma İmparatorluğu'nun merkezi yapan Konstantinus'tur.
- Roma İmparatoru I. Teodos ölürken ülkesini iki oğlu arasında paylaşmış, Doğu Roma toprakları Arkadius'a düşmüştü.
- Doğu Roma'nın merkezi Bizans şehri olduğu için bu imparatorluğa Bizans İmparatorluğu denilmiştir.
- Orta Çağ boyunca devam eden Bizans İmparatorluğu'nda çeşitli sülaleler işbaşına geçmiştir.
- Attila zamanında Hunlar'a vergi vermek zorunda kalmışlardır.(Margus Antlaşması)
- Avarlar, Sasaniler, Emeviler, Büyük Selçuklu, Türkiye Selçuklu ve Osmanlı Devleti ile mücadele ettiler.
- Fatih Sultan Mehmed tarafından 29 Mayıs 1453 tarihinde fethedilerek Bizans İmparatorluğu sona erdirildi.
- İmparator, hem devletin hem de kilise'nin başıydı.
- İmparatorluk tahtı genellikle veraset yoluyla geçirdi, ancak bazen taht kavgaları ve iç savaşlar yaşanabilirdi.
- Bizans İmparatoru baş kanun koyucu, en yüksek yargıç, idarî, malî ve askerî otoritedir.
- İmparatorluk, merkezi bir bürokrasi üzerine kurulmuştu.

- Bu bürokrasi, yönetim, maliye, adalet gibi çeşitli işlevleri yerine getirirdi.
- Bizans İmparatorluğu'nun askerî gücü, imparatorluk ordusu tagma ve thema sistemleri tarafından sağlanıyordu.
- Tagma, profesyonel askerlerden oluşan seçkin birliklerdir.
- Thema ise daha yerel ve toprak temelli bir askerî organizasyondur.

Etkinlik 2

Orta Çağ'da Avrupalı Paralı Askerler

Paralı askerlerin kolektif bir biçimde bir araya gelmesi ise orduların para karşılığı kiralanmasını, ücretli ordu sistemini ortaya çıkarmıştır. Para karşılığı kiralanmış orduların atası olan "condottiere" ise Orta Çağ'ın sonlarında İtalya'da görülmüştür. İtalyanca sözleşme (condotta) kelimesinden türemiş olan "condottiere" sisteminde özel ordular sözleşme yaparak İtalyan prensliklerini korumuşlardır.

Orta Çağ'ın sonlarına kadar ortalama bir Hıristiyan için savaşmak ve askerlik tercih edilen bir alan değildi. Bu nedenle Feodal Şövalye yerine para için savaşan fakirlerin oluşturduğu paralı askerlerin 15. yüzyıla gelindiğinde İtalya'da kendisini "condottiere" olarak göstermesi mümkün olmuştur.

Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.

- a. Para karşılığı ordu kiralama yöntemi hangi ülkede görülmüştür?

İtalya,

- b. Paralı askerliğin ortaya çıkış nedeni nedir?

Hristiyanların savaşmayı ve askerliği tercih etmemeleri

- c. Yabancı ordularda paralı askerlik yapılmasının ortaya çıkarabileceği olumsuz durumlar neler olabilir? Yazınız.

Güçlü düşman kuvvetleri karşısında savaşmayı bırakmaları, savaştan kaçmaları gibi nedenler ülkenin savunmasız kalmasına neden olabilir. Savaşların kaybedilmesi durumu ülkede siyasi, idari, ekonomik vb. birçok problemin ortaya çıkmasına yol açabilirdi.

I. Kök – Türk Devleti (552-630) - II. Kök – Türk Devleti (682-742)

- 552 yılında Bumin Kağan tarafından Ötüken merkezli kuruldu.
- En parlak dönem Mukan Kağan (553-573) Dönemi'dir.
- Taspar Kağan'ın ölümü sonrası taht kavgaları yaşandı ve devlet ikiye ayrıldı. (Doğu - Batı)
- 582 yılında Tardu Batı Göktürk Devleti'ni kurdu.
- Çinliler her iki kanada da 630 yılında son verdi.
- 682 yılında Kutluk Kağan liderliğinde II. Kök Türk Devleti kuruldu.
- II. Kök Türk Devleti hükümdarı Kapgan Kağan (692-716), Türkistan'daki tüm Türk boylarını bir bayrak altında topladı.
- Bilge Kağan'dan sonra zayıflayan II. Kök Türk Devleti'ne 745 yılında Karluk, Basmil ve Uygurlar son verdi.
- Gök Türklerde devlet başkanı kağan unvanını taşıyordu.
- Kağanlık kişiye Tanrı tarafından verilir. (Kut İnancı)
- Bumin Kağan devleti doğu ve batı olarak ikiye ayırarak kardeşi İstemi Yabgu ile yönetmiştir. (İkili Teşkilat)
- Kağan töre koyabilir, gerektiğinde yargılama yapabiliyordu. (Yarganlık)
- Tuğ, otağ, kotuz, davul, yay ve taht, hükümdarlık sembolleri idi.
- Kök Türklerde hükümetin karşılığı "ayuk" idi.
- Kök Türk ordusu, özellikle ağır süvari gücüyle tanınırdı.
- Savaşta hızlı hareket edebilme yetenekleri sayesinde düşman ordularına ani saldırılar düzenleyebiliyorlardı.
- Ok, yay, kılıç, hançer, kalkan, süngü, sadak, topuz, kement, ateş kulesi, miğfer savaş teçhizatlarıydı.

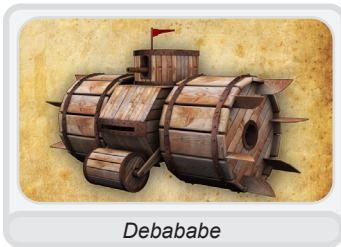
Uygur Devleti (744 - 840)

- 744 yılında Uygurlar; Karluk ve Basmlerle birlikte Gök Türk devletini yıkarak kendi devletlerini kurmuşlardır.
- Uygurların ilk merkezi Ötüken olmuştur.
- Uygurların ilk hükümdarı olan "Kutluk Bilge Kül Kağan" ilerleyen zamanda merkezi Orhun nehrinin kıyısındaki Karabalğasun'a (Ordu Balıca) taşınmıştır.
- Moyen Çor Dönemi devletinin en parlak dönemidir.
- Böğü Kağan Dönemi'nde Loyang seferinden sonra devletin dini Maniheizm olmuştur.
- Uygurlar Kırgızların çıkardığı isyanla birlikte Kırgızlar tarafından 840 yılında yıkılmıştır.
- Uygur Devleti merkezîyetçi bir yönetim anlayışına sahipti.
- Askerî teşkilatı, toprak temelli bir yapıya dayanıyordu.
- Süvari gücünün yanı sıra, okçuların ve hafif süvarilerin etkili kullanımı, Uygur ordusunun başarılı olmasında önemli rol oynuyordu.

Hz. Muhammed Dönemi (571 - 632)

- Hz. Muhammed 571 yılında Mekke'de doğmuştur.
- 610 yılında peygamberlik vazifesi gelmiştir.
- 615 yılında ilk hicret Habeşistan'a gerçekleşmiştir.
- Muhammed'in Hz. Ebu Bekir ile birlikte, İslam tarihinde bir dönüm noktası olarak nitelendirilen Mekke'den Medine'ye göçü 622 yılında yaşanmıştır. (Hicret)
- Müslümanlar hicret sayesinde güç bulmuş ve Hz. Peygamber'in önderliğinde bir devlete kavuşmuşlardır.
- Medine'nin huzur ve güvenliği için Medine'de yaşayanlarla "Medine Sözleşmesi" adı ile bilinen bir antlaşma yapılmıştır.
- 624 yılında Bedir kuyuları önünde yapılan savaşta Müslümanlar müşriklere galip gelmiştir.
- 625 yılında Müslümanlar ile Mekkeli müşrikler arasında gerçekleşen Uhud Savaşı'nda Müslümanlar bozguna uğramıştır.
- 627 yılında gerçekleşen Hende Savaşında hendeği aşamaya başarısız olan Mekkeliler, Medine önlerinden çekilmek zorunda kalmışlardır.
- 628 yılında Hz. Muhammed, Müslümanlar ile Kâbe'yi ziyaret için Mekke'ye doğru yola çıkmışlardır. Mekkeli müşriklerle yapılan görüşmeler sonunda Hudeybiye Antlaşması yapıldı.
- Bu antlaşma ile Mekkeli müşrikler, İslam Devleti'ni resmen tanımıştır.
- 629 yılında Hayber'in Fethi ile Şam ticaret yolu güvenlik altına alınmıştır.
- 629 yılında Mute Savaşı ile Doğu Roma ordusuyla savaşılmıştır.
- Mute Savaşı, Müslümanlarla Doğu Roma arasında yapılan ilk savaştır.
- 630 yılında Mekke fethedilmiştir.
- 631 yılında Doğu Roma İmparatorluğu'nun İslam Devleti'ne karşı sefer düzenleyeceği haberi üzerine sefere çıkmıştır. Tebuk'e gelindiğinde haberin asılsız olduğu anlaşılmış ve İslam ordusu geri dönmüştür.
- 632 yılında Veda hacı sonrasında Hz. Muhammed vefat etmiştir.
- Hz. Muhammed İslam devletinin kurulması ile devlet başkanı olmuştur. (622 - Hicret)
- Devletin sınırlarının genişlemesi ile illere görevliler atanmıştır.
- Bu dönemde düzenli bir ordu mevcut değildi.
- Eli silah tutan herkes askerlik vazifesini üstlenirdi.
- Savaşlarda kılıç, ok ve yay, mızrak, mancınık ve debababe kullanılıyordu.

Debababe

Dört Halife Dönemi (632 - 661)

Hz. Ebubekir	Hz. Ömer
<ul style="list-style-type: none"> ● Ridde Savaşları yaşadı. (Dinden dönenlerle) ● Arabistan dışında ilk fetihler yapılmıştır. ● Bizans İmparatorluğu ile Suriye için savaşlar yapıldı. (Ecnadeyn Savaşı) ● Kuran'ı Kerim kitaplaştırıldı. 	<ul style="list-style-type: none"> ● 636 yılında "Yermük" savaşı ile Suriye ve Filistin toprakları ele geçmiş, Kudüs alınmıştır. ● Sasaniilere Köprü, Kadisiye, Celula ve Nihavend savaşları ile son verildi. ● Mısır alındı. ● Divan teşkilatı ve Beyt'ül mal gibi kurumlar açıldı.
Hz. Osman	Hz. Ali
<ul style="list-style-type: none"> ● Türklerle ilk çatışmalar başlamıştır. (Hazarlar) ● Bizansla Zatü's Savari Deniz Savaşı yapıldı. ● Kıbrıs alındı. ● İslam dünyasında ilk ayrılıklar yaşandı. ● Kuran-ı Kerim çoğaltıldı. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Hz. Aişe ile "Cemel Vakası" oldu. ● Muaviye ile "Sıffin Savaşı" ve "Hakem Olayı" yaşandı. ● Başkent bu dönemde Kufe'ye taşındı. ● İslam dünyası üç gruba ayrıldı.

- Dört Halife Dönemi'nde halifeler iktidarın kaynağının Müslümanlar yani ümmet olduğunu kabul etmişlerdir.
- Bu döneme "Cumhuriyet Dönemi" de denir.
- Hz. Ömer Dönemi devlet teşkilatlanmasının büyük oranda tamamlandığı dönemdir.
- Bu dönemde divan teşkilatı kurulmuştur.
- Hz. Ömer cünd adı verilen birçok askerî merkez kurdu.
- İslam ordusunda İranlı, Romalı ve Yunanlı askerler de bulunurdu.
- Kalelerin fethinde mancınıklar etkin bir şekilde kullanılmıştır.

Örnek 1

İlk Türk devletlerinde hükümdarların kararlarında kurultay adı verilen günümüz demokratik yapısında görülen meclis benzeri bir kurum yardımcı olmuştur. Kurultayda devletin iş ve işlemleri ile ilgili kararlar görüşülürdü. Kurultayda alınan kararlarda son söz hükümdara aitti.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- İkili teşkilatın uygulandığına
- Kut anlayışının benimsendiğine
- Taht kavgalarının yaşandığına
- Meclisin danışma niteliği taşıdığına
- Kurultayın tüm kararlarının uygulandığına

Kurultayda alınan kararlarda son söz

hükümdara ait olması kurultayın danışma niteliği taşıdığına kanıttır.

Cevap D

Emeviler (661 - 750)

- Muaviye tarafından 661'de Şam'da kurulmuştur.
- Emeviler, ilk İslam hanedanıdır.
- Muaviye Dönemi'nde Türkistan, Anadolu ve Kuzey Afrika'da fetihler yapılmıştır.
- Biri karadan biri denizden olmak üzere iki defa İstanbul kuşatılmıştır.
- Muaviye'nin oğlu Yezid veliaht tayin edilerek tahta çıkmıştır.
- Yezid Dönemi'nde 681 yılında "Kerbela Olayı" yaşanmıştır.
- Bu olayda Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi ile İslam dünyası üç gruba ayrılmıştır.
- Halife Velid zamanı güçlü ve sınırların en geniş olduğu dönemdir.
- Tarık bin Ziyad, Gotları mağlup etmiş ve belirli aralıklarla yapılan seferlerle bütün İspanya fethedilmiştir.
- Avrupa kıtasındaki ilerleyiş 732 yılında Franklarla yapılan Puvatya Savaşı'nda İslam ordusunun yenilmesiyle Prene Dağları'nda son bulmuştur.
- Hanedan üyeleri arasındaki iktidar mücadeleleri ve uygulanan politikalardan memnun olmayan halkın isyanlarıyla Emevi Devleti zayıflamış ve Abbasilerin isyanıyla da yıkılmıştır.
- Emeviler; Arapları üstün gören "Arap Milliyetçiliği" politikasını izlemişlerdir. (Mevali Politikası)
- Emevilerde halk dört gruba ayrılmıştır:
  - 1) Müslüman Araplar (Emeviler) 2) Arap olmayan Müslümanlar (Mevali) 3) Müslüman olmayanlar (Zimmi) 4) Köleler
- Emeviler Dönemi'nde ordunun yapılanması ve organizasyonu oldukça gelişmiştir.
- Orduda Süryaniler, Kıptiler gibi farklı etnik gruplardan da askerler bulunmuştur.
- Klasik Arap savaş taktikleri yanında Pers ve Bizans askerî geleneğinden de yararlanmışlardır.

Abbasiler (750 - 1258)

- Ebul Abbas Seffah tarafından Bağdat merkezli kurulmuştur.
- Çinlilerle 751 yılında Talas Savaşı yapılmıştır.
- Halife Mansur Dönemi'nde Anadolu'ya akınlar düzenlenmiştir.
- Halife Harun Reşid en parlak dönemdir.
- Halife Me'mun Dönemi'nde Türkler, askerî birlikler arasına alınmaya başlandı.
- Türklerden oluşan "Avasım" adı verilen Bizans sınırında askerî şehirler kurulmuştur.
- Abbasiler; Arap milliyetçiliği politikası izlememiş ve Arap olmayan milletlere hoşgörü ile davranmışlardır.
- Abbasilerin zayıflamasıyla toprakları üzerinde küçük devletler kurulmuştur. Bu devletlere "Tavaif-i Mülük" adı verilir.
- Abbasiler 1258'de Moğollar tarafından yıkılmıştır.
- Vizirlik makamı oluşturularak merkezi bürokrasiyi güçlendirmişlerdir.
- Ordularını hem göçebe Arap kabilelerinden hem de yerleşik bölgelerde yaşayan insanlardan oluşturmuşlardır.

Eğitim Yayıncısı

Etkinlik 3

EY İNSANLAR!

Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah emaneti olarak aldınız; onların namuslarını ve iffetlerini Allah adına söz vererek helal ediniz.

Veda Hutbesi'nde Hz .Muhammed'in kadınlar hakkındaki bu sözlerini kısaca değerlendiriniz.

Cevabı öğrencilere bırakılmıştır.

Örnek Cevap Anahtarı

1.D

1. I. Bizans
II. Çin
III. Kök Türkler

Yukarıdakilerden hangileri Orta Çağ'da varlık gösteren devletler arasındadır?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) I ve III   E) I, II ve III

2. Sasani Devleti aşağıdakilerden hangisi döneminde İslam Devleti'nin hakimiyetine girmiştir?

- A) Hz. Muhammed
B) Hz. Ebu Bekir
C) Hz. Ömer
D) Hz. Osman
E) Hz. Ali

3. Bizans İmparatorluğu aşağıdaki gelişmelerden hangisi ile tarih sahnesinden silinmiştir?

- A) Talas Savaşı
B) Malazgirt Savaşı
C) İstanbul'un fethi
D) Margus Antlaşması
E) Hudeybiye Barışı

4. Sâsânîler, halefleri olarak gördükleri Pers İmparatorluğu'nun sınırlarına ulaşmak istemiştir. Bu idealin gerçekleşebilmesi için Bizans İmparatorluğu'nun hükmettiği Anadolu topraklarına sahip olması gerekmektedir. Dolayısıyla iki devlet arasında kaçınılmaz olan savaşlar yaklaşık 400 yıl sürmüştür.

Buna göre,

- I. Perslerin varlığına Bizans son vermiştir.
II. Orta Çağ'da uzun süre Bizans - Sasani savaşları yaşanmıştır.
III. Anadolu, devletlerin hükmetmek istediği bir coğrafya olmuştur.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) II ve III   E) I, II ve III

5. Doğu Roma İmparatorluğu'nda İmparator Herakleios (610 - 641) Dönemi'nde doğuda uzun süren savaşlar sonucunda Sâsânîler Anadolu'dan çıkarılmıştır. Suriye, Filistin ve Mısır geri alınmış fakat Arap Yarımadası'ndan yeni bir güç olarak yükselen Müslümanlar kısa sürede Doğu Roma İmparatorluğu'nu tehdit etmeye başlamıştır. Emeviler ve Abbasiler, İstanbul'u kuşatsa da Doğu Roma İmparatorluğu donanma gücü sayesinde ayakta kalmayı başarmıştır.

Bu bilgilerden hareketle Doğu Roma İmparatorluğu ile ilgili,

- I. askerî politikalar izlediği,
II. stratejik rakiplerinin arttığı,
III. Müslümanlara karşı Sasanilerle ittifak yaptığı

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) II ve III   E) I, II ve III

6. Orta Çağ'da hüküm süren devletler güçlü askerî teşkilatlar kurmuşlardır.

Bu durumda,

- I. ülke içinde düzeni sağlama,
- II. siyaseten güçlü olma,
- III. siyasi varlıklarını devam ettirme

amaçlarından hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
D) I ve II   E) I, II ve III

7. Uygurların Maniheizm dinini benimsemesinin;

- I. yerleşik hayata geçilmesi,
- II. bozkır hayatının zayıflaması,
- III. kut anlayışının benimsenmesi

gelişmelerinden hangilerine ortam hazırladığı savunulabilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) I ve III   E) I, II ve III

8. Bizans İmparatorluğu'nda idarî ve askerî gücü bir arada tutan ve imparator tarafından atanan komutanın idaresindeki yönetim birimine verilen ad aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Thema   B) Avasım   C) Fustat
D) Konsül   E) Tekfur

9. - Bumin Kağan önderliğinde 552 yılında Ötüken merkezli kurulmuştur.
- Mukan Kağan (553 - 573) en parlak dönemini yaşatmıştır.

Özellikleri verilen Türk devleti aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hunlar
B) Kök Türkler
C) Uygurlar
D) Avarlar
E) Avrupa Hunları

10. Kök Türklerde devletin batı kısmının yöneticisine verilen ad aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tudun   B) Şaman   C) Yabgu
D) Bitikçi   E) Aygucı

11. Hz. Ebu Bekir Dönemi'nde Kur'an-ı Kerim kitap haline getirilmiş, Hz. Osman Dönemi'nde de çoğaltılarak fethedilen yerlere gönderilmiştir.

Bu faaliyetlerin;

- I. Kur'an-ı Kerim'in özgün halini koruma,
- II. İslam dünyasında mezhep birliğini gerçekleştirme,
- III. Müslümanların dinlerini asıl kaynağından öğrenmesini sağlama

amaçlarından hangilerine yönelik olduğu savunulabilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız III   C) I ve II
D) I ve III   E) I, II ve III

Cevap Anahtarı

1.E 2.C 3.C 4.D 5.C 6.E 7.C 8.A 9.B 10.C 11.D